

7 Or. XV. 5. 204.

I. С. Понатскіј.

1923.

Кызі лоі морт.

Издана в Сиктывдін кар. Сыктывдін. 1923 г.

Роч вылыс лөөдӱс Н. А. Шаков.

1923 во.

Комі кыга лөчан ин.
Сыктывдін кар.

1932 г. 11.11

КРАСНОУФИМСКИЙ

Оботделение № 4 Тираж 6000 экз. г. Устьс. Тип. Обкома РКП.

И. И. Иванов

1932 г. 11.11
И. И. Иванов

1 Коми-3
2-1874

Кызі лоі морт.

Зев-нын важоноам јоз зілісны төдмавны кыты-
мы, кызі му вылын лоі морт. Сіјс төдмавны абу
кокнід. Медым морт лоом-јылыс гөгөрвоны, колд
бура төдмавны став ылавывсө (природасө), сылыс
оласног законјассө. Важ јоз, дерт, ецажык мијан-дор-
ыс төдлісны ылавыв законјастө, омөлжыка гөгөр-
волісны. Важ јоз быдтор-јылыс јуагісны оксыјаснысныс
(гырыјасныслыс), тунјасныслыс. Оксыјас, тунјас му-
көд-кодыс-жө пемыдөс вөліны, агныс нінөм ез төд-
ны. Сбмын мед налыс кывзасны, вежөра тујө, ыжы-
дө пуктасны—віставлісны мыј төдвылас уөб.

Сіқикөн важөн уна пөлөс јөзлөн паокалісны зев
уна пөлөс віот му вылө морт лоом-јылыс. Мијанын
пемыд коми јөз чајтоны, став јөзыс-пө лоөмадө Адам-
ган да Јевасаң. Сіқ-пө бібліја-вылө гіжөма. Вічко-
ын-өд попјас віставлөны, бібліјатө-пө гіжысө шөк-
төма јен; гіжөмасө-пө ескө морт, да кывјассө вістав-
лөма ачыс јенмыс, сіјөн-пө бібліјаад ставыс-нын збыл,
өт ылөдлан кыв абу, сіјөн-пө бібліјатө јен гіжөд
тујө пуктытөмыс—ыжыд грек.

Өні зев бура төдөны попјасыдлыс ылөдлөмтө.
Му пукөд-јызыс да морт лоом-јызыс јеврејјаслы
абу јен віставлөма, јеврејјасыд сіјөс кывлөмадө грека
јенлы ескытом јөзлыс—асіріјаналыс, да сеоса гіжөм-
адө бібліјаө. Неважөн јона велөдчөм јөз (учонојјас)
адчөмадө гіжөдјас зев важ јөзлыс—асіріјаналыс.
Најө зік-жө бібліјаад-моз гіжөмадө му пукөд-јылыс.
Налөн гіжөдыс уна со воон-на важ бібліја-дорөмд.
Тајө став мувыс јөзыслы вісталіс учоној феминг. Сы-
лы воча шуны нінөм оз кужны веөг попјас. Сіқкө

му пуксөм-йыгыс ботыжаад гижөмаос јөз гижөд-вылыс,
 бостөмаос јазынчыкјаслыс. Секи-өд јеврејјасыд ортчөн
 вөдөм олоны асирјанаыскөд адылдоны вузасыны мо-
 да-мөдныскөд кывлөмаос, налыс му пуксөм-йыгыс
 вөтсө, вөдөмвыланыс нома, зөлд-код, кажитчөма
 сөсва, аслыныс бостөмаос жөв бөв(номыс тонысо
 Та борын некөд-нын оз ескы (верит) тунјас теш-
 көд сөрөмпы, некытно лөгавтөм мојјаслы. Оңи бы-
 бонлы, окота, төдны, кыт, зылыссо, доны, јөзис.
 Сид вөставны некышөм, вөткө оз вермы, сомын вөт-
 апас, өтнас наука. Науканд, сомын вөтало, вөжон
 мортыд өз вөв өңја-код, Оңи сјө јона вөжөра лој,
 вермө лөбавны поткајас, дорыс суөжыка да суржыка,
 лөбаныс сарјас, вөмон, ва, уелтыс вужны, мөда-мөд-
 көд, дурс, верет, сарсан, сөрнитны, телепонон, төдө
 козујаслыс, турс, вөсөт, вө мөд, вөввын, вермө вөтав-
 ны, шонд, саравлом, јылыс. Вөж, јөвны волны, јөтөс,
 өлісны морт, јә, новлісны, әвер-ку пөккөм, көрта, кө-
 дуј, өз төдлыны, пурјасныс, шыјасныс, новјасныс,
 верјасныс, став колан төрөс, вөчөвчөсны өңја, јылыс да
 пусы. Нөыс вөж, јөз, вөсөт, јөзис, нөном, өз, куужлыны
 вөчны, өз, төдлыны, б, өлісны, әверјас, мөз. Нөәд, вө-
 дны, вөв, јөндө, пөккөс, нөрысаос, сомын, тушанас
 да мөданас, өз, вөвны, өңја, јөз-көтөс. Нөыс, вөжжык
 јөз, вөліны, јөшиц, јөтөс, әк, әвер-көдөс, гөнаос, өлісны
 дујас, вышын, Катрысны, суос, вөліны, көтрәлісны, нөп,
 көкөң, јон, пөңјаснас, јірісны, дыјас, вујјас.
 Көкөд, кө, өкө, өңи, вермыс, адыны, мөд, вөжөа
 јөзөс, нөном, вөдө, өз, шу, нөјөс, мөртон, өлөтәнабн
 шыс, өкө. Сіз, нөптөмон, өкө, өз, төркөс, сјө, өд, сөк-
 да, вөж, кадас, мөртис, өз, на, ј, вөв, вөліны, сомын, өл-
 лөчәна-код, әверјас. Сјө, әверјасыс, уна, гурс, вөон

везжисны да везжисны. Сегса кузади онїа морт-кодос
 кутисны лоны. Наука шук оз-на вермы виставны,
 кымын бурс во сїо везжомыс, эверганыс морт-пор-
 омыс, кыссис: учоноҗас онї-на сы-ылыг венҗоны
 аскостаныс. Код-бурс шуоны — кыҗ бурс во гогор-по
 сїо кыссом. мукодыс — ношта ыр кык оо бурс вооз
 арталоны. Мед венҗоны, тодмалоны зобылсо. Мы
 мї зїкоҗ тодам сїо онї нежло тырмас. зїкоҗ мї тод-
 ам вот мы: морт лоома эверонь. сїо эверылон
 тушыыс, оланногыс волма онїа облетаналди-кор.

Кыҗ-но велосчом јозыс тајо ставсо тодмалысны?
 Озо најо гунјасыд-моз, подјасыд-моз ылоблыны.
 сорны. Оз. Попјас асланыс висталомлыг зобылсо
 петкоблыны кеномон ез вермыны, сомын повтоблїс-
 ны, он-ко ескы најо соромлы јен јоромон да маҗа-
 ломон. Наука ескыны мырдон некоблы оз цокты.
 гогорбок тодмалас коланторто да волюты кывсо шу-
 тнасо. Аслас висталомлыг зобылсо быд ышнасылоны, ес-
 кытомлы петкоблас.

Медын бура тодмавын морт лоом-ылыг, наука
 тодмалыс быд сорны јозыс, быдсама арлыдалыс вїр-
 јайныс (гушаныс), тодмалыс быд эверјасыс быдон.
 Сегса учоноҗас корсалыны пыдыс-муыс важ јозылыс
 лыјасыныс, гогорбок зев бура вїдалыныс тајос, тод-
 малысны. Сы-кыңчї наука вїдлалд ыбдсама шықом
 (уродјас) мортјасыс эверјасыс. Кузади кагалысны.
 важ јо јозлон јурлыјасыныс абу онїа јозлон-код: җот-
 жыкоо, лажмыджыкоо, плешныс (кымысныс) җыкҗа.
 Сїоҗ јурвемныс налон ешаҗык волама, кыкыңжык.
 Сегса бекныс налон векныжык, велыңжык, чунјас
 костаныс кучікыс уңжык; кок лапаныс векноҗык,
 черлыныс јонҗыка воҗо чурҗодчома, ыңкым лысныс

кызжык, сарганныс абу өнија јѳэлѳн-коѳ. Став туша
-модаыс ѳблезаналањ мунѳ.

Јона пыдыс муыс сурдывлѳны зев важ јѳэлѳн
лыјас. Вѳлѳмкѳ налѳн тушаныс јешѳѳ јона ѳблеза-
налањ мунѳ. Улыс черлыаныс налѳн шѳкианыс абу ѳѳ-
лѳма, јурлыныс пѳлбокјасѳдыс топалѳма. ѳблезана-
јаслѳн јурныс сешѳм-жѳ. Важ лыјасѳ вѳдлалѳгѳн
казалѳсны, весѳг-пѳ секоа чѳлаѳыслѳн черлыныс вѳ-
лѳма ыжыджык, јонжык. Сешѳм черлыа мортыдлѳн
чужѳмыс ѳверлањѳ мунѳ.

Гурапѳм лыјас-сертѳ тѳѳмалѳсны, важ мортыд-пѳ
весѳг вескыда сулавны абу кужлѳма, кокјасыс пѳѳсѳѳ-
ыс кусѳна ѳлѳма. Сешѳм кокјаснад ѳѳѳ буржыка
вермывлѳма пујасѳ каттысны му вывтѳ ветлѳѳлѳм
дорыс. Весѳг кѳјасныс ѳблезаналѳн-коѳ-ѳс-жѳ ѳлѳмаѳѳ,
сојлыыс налѳн-коѳ-жѳ кусѳна.

Став ѳкас ѳблезана пыщыс маѳса јона мунѳ-
ны мортлањѳ ѳол ѳкас: шѳмпанѳе, горѳлла, оранг-
утанг, гѳббон. Најѳ ставныс шуѳѳны морт-коѳ ѳбле-
занајасѳн. Јава дѳ вылыс сурѳма зев-ѳнн важ морт-
лѳн лыыс, ѳѳк ѳблезана лы-коѳ. Сѳѳѳ мортсѳ весѳг
мортнас оз поѳ шуны, сешѳма торјалѳ ѳнија мортыс.
Сѳѳѳс учѳнѳјјас ѳѳмтѳсны морт-ѳѳѳѳ ѳблезанаѳн: жын-
выјѳ морт, жынвыјѳ ѳблезана. ѳѳ номырѳс он шу
бабѳчаѳн (бѳбулѳн), кѳѳ бѳбулѳ-жѳ мадыс пѳрас; чут-
ѳкѳс номѳѳн он шу ѳѳ, кѳѳ чутѳкыс ѳѳдыр-мыѳтѳ
ном лѳѳ. Сѳѳжѳ секоа мортѳс мортѳн оз поѳ шу-
ны, кѳѳ ѳ сѳсан лѳѳ ѳнија морт.

Мыјѳн тѳѳмалѳсны кыѳѳ, коѳѳан лѳѳ мортыд, ѳз
пѳндыны чужмавын—повны ѳвер-коѳ шыком кага чу-
жѳмыс.

Чужлывлѳны ѳѳ мукѳѳ-дырјѳ вѳрана лапја пѳла

кагајас, либѝ черлыаныс быдмасны зев куѣ јог воѣ-
 ірјас ѥк ѝблѣчанајаслѝн да мукѝд ѣверјаслѝн-коѝ.
 Чужлывлѝны бѝжа мортјас. Бѝжыс овлывлѝ вершѝк-
 мѝд куѣа, пыцкас лы, вылас јаж, кучікыс гѝна, да і
 гѝныс ѥк ѣверјас бѝжын-коѝ: ѝтарѝ-мѝдарѝ шылк-
 нѝтѝма, шѝрыс јукола. Уна со сеѝѝм морт бѝжтѝ
 лоі-нѝн вундавны докторјаслы. Пемыд велѝдчытѝм
 јѝзыд вералѝны бѝжа јѝзтѝ, шуѝны: мамыс-пѝ омѝл-
 кѝд олѝма да сѝјѝн і бѝжа кага чужѝма. Уна морт-
 лѝн став тушаныс гѝна овлывлѝ, дажѝ плеша-
 ныс гѝн быдмѝ мукѝд мужікјаслѝн і нывбабајаслѝн.
 Сакалінын ѝні-на емѝс сеѝѝм гѝна јѝзыд, Ајнојас.
 Мукѝд, сен олыс пемыд јѝзыс чајтѝны Ајнојасѝс ош-
 јасыс лоѝмѝн.

Мам кынѝмын кага сѝмын нѝлѝд тѝлысгаѝ лоѝ
 ныв либѝ ѝветіна. Сетѝѝ сѝјѝ ныв-нѝѝѝ-ѝветіна, кык-
 нан пѝлѝс асмогаганыс ем, ѣверјаслѝн-моз. Мукѝд
 дырјі кагаыс мам кынѝмас оз і вермы пѝрны нылѝ
 либѝ ѝветінаѝ, сѝјѝ і чужѝ ныв-нѝѝѝ-ѝветіна. Сеѝга ве-
 ѝіг попыд пыртігас оз куж нѝмсѝ пуктыны, ныв-нѝм
 алі мужік нѝм ѝетны. Овлывлѝ мукѝд-дырјі пуктасны
 сеѝѝм кагалы ныв нѝм, сеѝга сѝјѝ быдмас да гѝт-
 расас нывбаба-вылѝ, чѝлаѝ пондас вѝчны.

Сеѝга быд кагалѝн мам кынѝмас быдмѝгѝн ем
 черілѝн-коѝ нѝкѝчѝм. Сѝјѝ нѝкѝчымыс унжыкыслѝн чуж-
 тѝчыс војдѝр бурдѝ. Мукѝд-дырјі бурднысѝ оз уѝйт
 да немѝжыс тѝдчас гѝлаас.

Кыс-нѝ ескѝ сеѝѝм шыѝѝмјасыс лоѝны, мортыс-
 кѝ лоѝма Адамгаѝ да Јевагаѝ?

Мі тѝдам ѝні, морт лоѝма ѣверјасгаѝ, сѝјѝн гѝ-
 гѝрвоам, мыјла мукѝд-дырјі мортыс чужѝ ѣвер-коѝн.
 Бѝж, гѝн, воѣірјас, вѝран пѝлјас, нѝкѝчѝм, мукѝд тор-

78

Копи-3 5769
2-1874

јас—вужоны важ јозган—зверјасган, кызі-тај оат-
мамган челагылы вужоны вісомјас јојталомі мукодтор.

Бот кушдома гогорвоана вістало наука морт до-
ом-ылыг, шыкомјас-ылыг. Кор јоз ескылісны поп-
јас мојдом-выло, ылодлом-выло, чудесајас-выло, секи
тајо ставыс воли пемыд, гогорвотом,

Оні позо гогорвоны мыла мортлон гырдыс от-
код облезана гырдыс. Морт-код облезанаяслыо
гырдыс позо кытны морт пышко, немтор оз до, оз
шык, зев лысыда отлаасас морт гырдыскод. Мукод
сікас облезанаяслон гырдыс мортыды оз лозав
шыко, ыро, Сіјо сомы-восна: морт-код облезана-
јасны лоомадо мортыскод оті вужыг, мјанлы род-
на-кодог, мукод сікас облезанаясыс важонжык-ын
торјавломадог мортгыс, сіјон налон гырдыс мод по-
лос, оз лозав морт јајад.

Оті вужыг лоомсо мортлыс да морт-код обле-
заналыс ношта петкодло со-мы; морт-код облезана-
јаслы вужоны вісомјас морт вылыс. Быдөн тодоны,
кушдом-гуро пемосјас відалоны зев јона вужан вісом-
јасон, мукод пемослы (мод полослы) сецдом вісомыс
оз вуж. Бостам-код доквісом (сифилис). Сіјо вісомыс
зев уна јозос цыккодо, кывтом пемосаслы, морт-код
облезанаяслы-кызы, оз кучіс. Мыла-но мукод
сікас облезанаясос да зверјасос оз поз вісомдны
доквісом? Сомы-понда: сіјо зверјасыс зев-ын
ылысан роднајас мортыслы, налон гырдыс мод по-
лос: морт-код облезанаяслон гырдыс мјанлон-код,
најо мјанкод матасан родна.

Тајо став вісталом серныс тыдало, мортны абу
Адамган да јевадан лоома, кызі-тај оібліјаад шуома,
морт лоома зверсан.